

УДК 631.1;632.2;632.9

А.В. Волошенко*Заступник директора з наукової роботи Асканійської державної сільськогосподарської дослідної станції НААН України*

КОМПЛЕКСНЕ АГРОНОМІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ — ЗАСІБ ВИРШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН СНД

Виділено чотири групи чинників, що зумовлюють глобальну продовольчу проблему. Обґрунтовано, що сучасний АПК потребує комплексного агрономічного обслуговування, головним завданням якого має бути не тільки оперативне реагування на проблеми сільськогосподарського виробництва, а й запобігання їх появі. З цією метою запропоновано створити спеціальний сертифікований державний орган, визначені сфери його компетенції та основні функції.

***Ключові слова:** чинники глобальної продовольчої проблеми, комплексне агрономічне обслуговування, інновації в сільському господарстві, нові аграрні технології, розвиток аграрного сектору*

Не таємниця, що людство в сучасний період свого розвитку переживає не найкращі часи. Перед ним постали глобальні проблеми: продовольча, роззброєння та миру, екологічна, демографічна, енергетична й сировинна, а також проблеми Світового океану.

Зупинимось на першій проблемі — продовольчій.

Це одна з прадавніх глобальних проблем, що існувала завжди. Голод як крайній її вияв та величезне соціальне лихо виснажував людей і в давнину, і в середні віки, і в нові, й навіть у новітні часи.

Продовольча проблема належить до категорії глобальних тому, що для її розв'язання недостатньо зусиль окремих держав, а потрібне добре налагоджене співробітництво всіх країн, незалежно від їхнього суспіль-

ного ладу. З продовольчою органічно пов'язані й інші глобальні проблеми сучасності (демографічна, екологічна, енергетична та ін.), вирішення яких частково залежить від її врегулювання.

Більшість дослідників убачають у продовольчій проблемі багатопланове явище, що впливає на всі аспекти життя суспільства, і тому має розглядатися у взаємозв'язку з економічною системою, політичним ладом, національними традиціями господарювання тощо.

Виділяють чотири групи чинників, які зумовлюють глобальну продовольчу проблему:

— природні умови й розміщення населення (загальна площа та структура сільськогосподарських угідь, сільськогосподарський потенціал, клімат, співвідношення між чисельністю населення і масою продовольства тощо);

— світовий транспорт і зв'язок, котрі забезпечують надходження продуктів харчування на зовнішній ринок;

— політична ситуація у світі (позиції політичних сил, наявність міждержавних співтовариств та об'єднань, використання постачання продовольства з політичною метою);

— світова економіка й торгівля в їхній єдності (продовольство як складова торговельних потоків, роль балансових розрахунків, кліринг).

Незабезпеченість продовольством наявна фактично в усіх країнах світу, хоча й різною мірою. Навіть у державах з високим життєвим рівнем є соціальні групи зі стійким низьким споживанням.

Продовольча проблема є актуальною і для країн з перехідною економікою, в тому числі для України, де загальний спад виробництва і фінансова нестабільність зумовили зростання кризових явищ в аграрному секторі, що супроводжується різким спадом сільськогосподарського виробництва.

Сучасне сільське господарство не пробачає помилок, тому займатися ним повинні тільки ті, хто відданий цій справі, причому займатися комплексно. Погляньте, скільки лабораторій функціонує в Україні — бактеріологічних, агрохімічних, мікробіологічних та ін.; скільки вітчизняних та іноземних організацій пропонує начебто комплексні агрономічні послуги (агрообслуговування, різноманітні обстеження, аналізи, продаж препаратів тощо). Проте їхня основна мета — “викачати” гроші, а не допомогти аграріям.

Однак вимоги сучасного ринку агрономічних послуг діаметрально протилежні (рис. 1). Аграрій, вкладаючи гроші у виробництво, ризикує (іноді навіть життям — у разі отримання великих довгострокових кредитів), тому він має бути впевнений на всі 120 % у тому, що його інтереси буде поставлено вище від матеріального зацікавлення спеціалістів.

Сучасний АПК не просто потребує, а вимагає комплексного агрономічного обслуговування, і ті, хто його надає, повинні повернутися до клієнтів обличчям, а не гаманцем. Головним завданням обслуговування має бути не тільки оперативне реагування на проблеми, які виникли у виробництві, а й — що найголовніше — запобігання їх появі.

Переважає більшість аграріїв, особливо у приватному секторі, — особи з неагрономічною освітою, та ще й відірвані від сучасних технологій і продуктів. Вони володіють поверхневою, розрізненою, невпорядкованою інформацією і поведуться, як звичайні рядові солдати, котрі очолили

військо, тобто не керують ситуацією, і це гальмує їхній активний розвиток. Вкладаючи великі кошти, люди ризикують залишитися в кращому випадку ні з чим, а в гіршому — в борговій ямі.

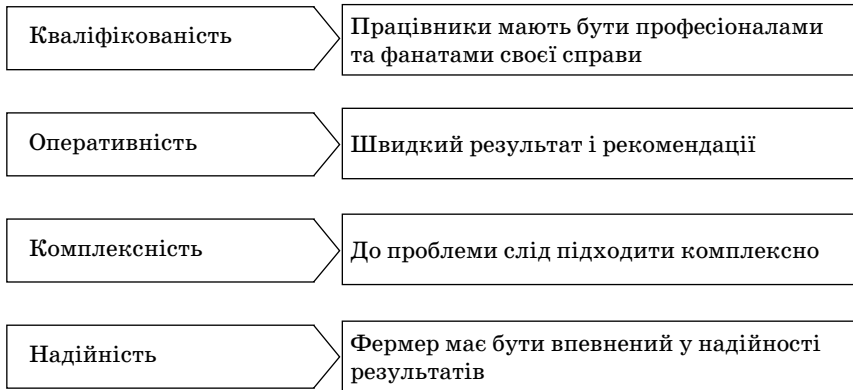

Рис. 1. Вимоги сучасного ринку агрономічних послуг

З урахуванням наведеної вище інформації постає запитання: як вирішити ці проблеми?

Можна провести підвищення кваліфікації, створити певні навчальні курси. Але що це дасть? Якщо фермер здобував знання несистемно і не має належної базової освіти, то його можна порівняти з деревом без стовбура — як на ньому ростиме листя?

Стимулювання фермерів до залучення у виробництво молодих спеціалістів лише частково вирішує проблему: не всі фермери, особливо одноосібники, в змозі найняти фахівця вузького профілю та забезпечити йому належні умови життя й роботи (житло, транспорт, технічне оснащення тощо). Крім того, провалля між вищою освітою та виробництвом катастрофічне: молодому спеціалісту ще самому доведеться вчитися у роботодавця.

Вирішення цієї проблеми вбачається у створенні певної державної сертифікованої структури, яка б узяла на себе відповідальність (часткову чи повну) за кінцевий результат, оскільки саме він, а не проміжні етапи, цікавить фермера.

Ця служба може бути не лише державною, а й приватною, це не суперечитиме кінцевому результату. Головне, щоб вона була на боці фермера, а не лобювала інтереси проміжних фірм, зацікавлених у просуванні своїх препаратів.

З чого складатиметься ця структура? Передусім у ній має бути задіяно спеціалістів, фанатів своєї справи. Структура працюватиме, як годинник, тоді, коли в ній переважатимуть принципи меритократії. Кожен її працівник, перш ніж отримати певну посаду, повинен пройти кількоступінчате випробування і довести, що здатен займати цю посаду. Заробітна плата спеціаліста та його соціальне забезпечення мають бути такими, щоб він не нехтував принципом: “Допоможи”. Систематичні помилки ставлять його кваліфікаційний рівень під сумнів.

Зазначена структура повинна складатися з фітопатологічного, ентомологічного, гельмінтологічного, агрохімічного, бактеріологічного, аг-

ротоксичного відділів (перші три підрозділи, зважаючи на їх спорідненість, можна об'єднати в один), а також відділів співпраці (реєстрація, підписання договорів, видача результатів), програмування (розроблення продуктів для збуту в електронному варіанті: різноманітних довідників, енциклопедій та визначників), прогнозування та збуту. Кожний відділ має чітко встановлені обов'язки, які можуть частково перекриватися, щоб таким чином виконувався подвійний контроль.

Усім підрозділам потрібно надати сучасне обладнання та реактиви для діагностики: мікроскопи, біокуляри (з програмним забезпеченням, можливістю проектування зображення на монітор комп'ютера для подальшої роботи з ним), вортекси, центрифуги, склопосуд, електрофорези, холодильні установки, автоклави, поживні середовища, хімічні реактиви (таке оснащення просто необхідне для ідентифікації фітопатогенних організмів та створення звітів).

Серед продуктів, які пропонуватиме ця структура, можна назвати такі:

- послуга sms-розсилання (з повідомленням про настання сприятливого періоду для розвитку патогенних організмів та можливою схемою боротьби проти них);

- комплексний аналіз рослинних зразків: фітопатологічний, бактеріологічний, ентомологічний, гельмінтологічний, агрохімічний (лише вміст водного витягу прикореневої маси ґрунту);

- комплексний аналіз ґрунту на засміченість фітопатогенними організмами, шкідниками та бур'янами;

- комплексний агрохімічний аналіз із рекомендаціями щодо внесення добрив;

- аналіз садильного матеріалу (життєздатності, засмічення та захворюваності насіння, розсади, саджанців);

- створення проектів зі зрошення;

- продаж належного обладнання, хімічних і біологічних препаратів;

- інформаційне забезпечення (продаж різноманітних комп'ютерних і паперових продуктів: довідників, енциклопедій, визначників);

- повне агрономічне обслуговування;

- допомога у збуті продукції.

Але як саме, за якою формою працюватиме ця служба з фермерами? Можливі часткове та повне обслуговування. У першому випадку фермер користуватиметься одним чи кількома продуктами (наприклад, замовивши послугу sms-розсилання та проведення комплексного аналізу ґрунту), при цьому служба нестиме лише часткову відповідальність за кінцевий результат.

Частина клієнтів може використати весь пакет послуг і укласти угоду про повне агрономічне обслуговування. В такому випадку фермер зобов'язується виконувати всі розпорядження служби, наприклад накази, прописані в польових журналах її спеціалістами після виїзду на поля фермера та проведення обстежень (рис. 2). У свою чергу служба зобов'язується виростити (або виростити й здійснити збут) продукцію. За своєчасне виконання замовлення служба отримує оплату у вигляді певного відсотка від урожаю (у випадку збільшення врожаю, наприклад, на 10 % служба може отримати половину доданого обсягу). У разі невиконання умов служба несе повну матеріальну відповідальність.

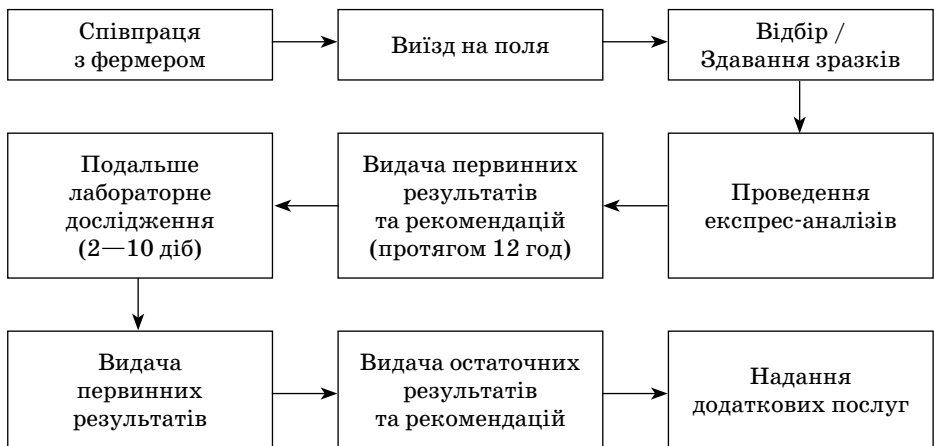

Рис. 2. Схема роботи лабораторії

Запитають: “А чи працюватиме ця система?” Відповідь: “Обов’язково!!!”. Не потрібно боятися, бо, як уже зазначалося, контроль буде подвійним.

Отже, місця для польоту фантазії більше ніж достатньо. Головне — не зациклюватися на проміжних етапах, а досягти кінцевого результату, допомогти фермеру у вирішенні проблем та запобіганні їх виникненню.

Крім нестачі інформації про методи та практику впровадження нових технологій наявний природний спротив певних груп сільськогосподарських виробників щодо нових методів. Досвідчені сільгоспвиробники, які застосовують щось нове, розуміють перевагу цієї технології. А ті, хто намагається впровадити не в повному обсязі і отримує негативні результати, виявляють все більший спротив.

Дослідження питань впровадження нових сільськогосподарських технологій і методів свідчать про наявність групи людей, які першими застосовують нові технології, — так званих новаторів (3 %). Після них ці технології починають використовувати сільськогосподарські виробники з іншої групи — “просунутих”, і лише згодом, коли практику вже переймуть 50 % користувачів, впроваджувати почнуть аутсайдери. Вони консерватори і на зміни погоджуються неохоче. Ще одна група спочатку приймає зміни, але потім від них відмовляється. Прийняття нових технологій залежить від того, наскільки вони вигідні в економічному, соціальному, екологічному аспектах, а також від специфікації характеристик користувача. Тому донесення адекватної інформації має ключове значення для усвідомлення сільськогосподарськими виробниками та технічними експертами переваг нових технологій.

Надійшла до редакції 10.01.2012

Волощенко А.В. *Комплексное агрономическое обслуживание — средство повышения продовольственной безопасности стран СНГ.*

Выделены четыре группы факторов, обуславливающих глобальную продовольственную проблему. Обосновывается, что современный АПК требует комплексного агрономического обслуживания, главным заданием которого должно быть не только оперативное реагирование на проблемы сельскохозяйственного производства, но и предотвращение их появления. С этой целью предлагается создать специальный

сертифицированный государственный орган, определяются его компетенция и основные функции.

Ключевые слова: факторы глобальной продовольственной проблемы, комплексное агрономическое обслуживание, инновации в сельском хозяйстве, новые аграрные технологии, развитие аграрного сектора

Voloshenyuk A.V. *Integrated agronomic service — a solution of food security in the CIS.*

In the publication the author defines four groups of factors that influence global food-supply problem. Author emphasizes that modern agrarian sector needs a complex agronomical service and its main task should be not only operative reaction onto problems that exist in agrarian production but also prevention of emergence of these problems. To accomplish this task author proposes to create special accredited state institution, defines its competence and its main functions.

Keywords: factors of global food-supply problem, complex agronomical service, innovations in agriculture, new agrarian technologies, development of agrarian sector.